

საან'ლიტიკო, სამეცნიერო და სალიტერატურო ნახატებიანი გაზეთი; გამოდის ყოველ კვირა ღლს.

№ 49

ნოემბერი 23 1897 წ.

№ 49

შინაარსი: ედუარდ ჯენერი. — სახალხო სწავლა-განათლება სამეგრელოში ვარდიკოსი. — სხვა-და-სხვა ამბები. — ენეთ ს
 ვთარება შაქრი ი. ვანაძისა. — ჟეგლის“ კორესპონდენცია. — თუშური სიმღერები. — მჭავერის უნიშვნები (გაგრძელება) ფ. პა-
 ტრიშვილისა. — ფრისვან დევნილი ლექსი ვნ. ნ. ორბელიანისა. — თი მცნება (შემდეგი) გ. წერეთლისა. — თეატრისა და სხვა
 განცხადებები.

№ XI „ჯეჯილის“ გამოვიდა და დატურიგდა ხელის მომწერლებს.

საქმწვილო ნახატებიანი ჟურნალი
„ჯეჯილი“
 წალიწადი მესხია

გამოვა 1898 წელს თვეში ერთხელ იმავე პრა-
 გრამით, როგორათაც აქამდის.
 1898 წლის ხელის მომწერლებს საჩუქრათ და-
 უზრავდებათ ნახატებიანი წიგნი „ალბომი“ ცხოველ-
 თა ცხოველებიდან.

ჟურნალი „ჯეჯილი“ თფილისში დატარებით
 ღირს — 4 მან. ტფილისს გარეშე გავზავნით 5 მან.
 ცალკე ნომრის ფასი თფილისში არის 50 კაპ.
 ხელისმოწერა შეიძლება მხოლოთ წლით და ნა-
 ხევარი წლით.

ხელისმოწერა მიიღება:
 1) თბილისში — წერა-კითხვის საზოგადოების“
 კანცელარიაში (Дворцовая ул., д. Зем. Банка № 102), და თვით „ჯეჯილის“ ზედაკციაში (Артиллер.
 ул. д. Тамашева, возле кадетского корпуса).
 ფოსტის აღრესი: *Во Тифлисе, во редакцию ру-
 зинскаго дитскаго журнала „Джеджилы“.*

ედუარდ ჯენერი.

ედუარდ ჯენრი.

ედუარდ ჯენრი და უკაილის ჯგრა, შედგენილი და გამოცემული ივ. ზ.—შვილისა

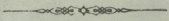

ენრი, რომლის სურათიც აქ მოგვეყვს, არის მამათ-მთავარი ახალი ბაქტეროლოგიური მცნებისა, რომელმაც სრულებით დაარღვია ძველი შეხედულება ავთიმყოფობაზე საზოგადოთ და კერძოთ გადამღებ ავთიმყოფობაზე, ანუ ეპიდემიაზე. ჯენრი დაიბადა 17 მაის 1749 წელს ინგლისში. მას აღზე გადაეცალა დედ-მამა ლ მისი აღზრდა იკისრა უფროსმა ძმამ. ოცი წლის ჯენრიმა დაამთავრა საექიმო სწავლა ლონდონში და შეიქმნა მაშინდელი გამოჩენილი სამკურნალო მეცნიერის ჰუნტერის მოწაფე.

ჯენრი დიდ ყურადღებას აქცევდა ყმაწვილობიდანვე გადამღებ ავთიმყოფობებს, რომელთ შორის ყველილი ყველიაზე უფრო საშიში ავთიმყოფობა იყო. ერთხელ სრულიად შემთხვევით წაატყდა ერთ ინგლისელ ავთიმყოფ ქალს, რომელსაც აბრძლებდა ჯენრი, რომ ის ყველით იყო ავთა. წარმოადგინეთ მისი გაკვირება, როცა ქალმა დაუწყო მას წინააღმდეგობა: შეუძლებელია მე ყველით ვიყო ავთაო, რადგან ძროხის ყველის გამოვლილი ვარა დენც ძროხის ყველის გამოვლილია, იმას ყველი აღარ დაემართებაო. ამ გეგანა მოსაზრებამ ახალგაზდა მკურნალს გაუღვიძა აზრი ძროხის ყველის აკრისა. იმას ჰსურდა ნამდვილათ დარწმუნებულიყო, მართალია თუ არა, რასაც ქალი ამტკიცებსა და მართლაც შეჰკრიბა ძროხის ყვეილის წრბოლი და იმით დაუწყო კაცებს აცრა. გამოდგა, რომ შეუშვებდა თუ არა ცოტაოდენ წრბოლს ძროხის ყვეილისას კაცის სისხლში, მეგრე იმ კაცს ან სულ არ ემართებოდა ნამდვილი სეფილი, ან თუ დემართებოდა ადვილათ მიიხდოდა. ამას შემდეგ თვით ნამდვილი ყვეილის წრბოლსაც დაუწყო ხმობა და შემზადება კაცებს ასატრეკლათ. გამოდგა, რომ შესუსტებული ყვეილის წრბოლი უფბარი რამ ყოველი აკრისათვის და აკრის შემდეგ კაცის ტანი ადვილათ იტანს ყვეილის გვიგა მას აქეთ ერთა საუკუნე და მეცნიერმა პასტერმა დაამტკიცა, რომ არამც თუ ყვეილის აცრა შეიძლება, არამედ ყოველი გადამდები, ანუ ეპიდემიური ავთიმყოფობისაც, მხოლოთ საქირია, რომ რომელ-იმე ავთიმყოფობის წრბოლი უნდა შემუშევიდეს, ძალია მოაკლდეს და იმ ნაირთ აცრას კაცს, რამ საშინელმა მშესრავმა ავთიმყოფობამ კაცი აღარ მოჰკლას. ამ ქმით ახლა იციან ადარს აცრა, ზოდოფრას აცრა, ფამის აცრა და შორის ცოფრ არის ის დრო, როცა პლექიანებსაც აკრით განკურნავენ.

ჯენრიმ, როგორც მკურნალი მეცნიერი, რომ მიღმაც შემოიღო ყვეილის აცრა, ისეთივე მოკეთეა კაცობრიობისა, როგორც პასტერი და ყოველი მსოფლიო გენიოსი, რომელსაც მეცნიერება წინ წაუწევია და ახალი მიმართულებით უმაღლეს გონების განვითარების საფეხურზე დაუსვენია კაცობრიობა.

ფრიალ სასიამოვნოა, რომ ჩვენი ახალგაზდობა უფრო-და-უფრო ეტანება იმისთანა საკითხზე სამეცნიერო წიგნაკების გამოცემას ქართულ მკითხველთათვის, როგორც არის ზემოთ დასახელებული გამოცემა ი. ზურაბიშვილისა.

სახალხო სწავლა-განათლება სამეგრელოში

აქართველის ყოველ კუთხიდან დაუცხრომელთ ვალსის ჩვენ ქურნალ-გაზეთებში ჩივილ-გოდება სახალხო სწავლა-განათლების ნაკლებეანებაზე, მის უკიდურეს მდგომარეობაზე—და ჩვენი დლოაცილი სამეგრელო კი ისე ხმა გაკმენდილია ამ საგანზე, რომ თითქოს მასში „ოქროს საუკუნე“ იდგეს. ამიტომ გასაკვირველი არ არის, რომ ჩვენმა მკითხველმა საზოგადოებამ, თითქმის უმეტესმა ნაწილმა, საკმაოთ არ იცოდეს, რა მდგომარეობაშია დღეს სახალხო სწავლა-განათლება სამეგრელოში და სად არის საიდუმლო კენძი მისი სისუსტისა. ამ აზრით მე ნებას ვძლევ ჩემ თავს მივიწოდო ჩვენ მკითხველ საზოგადოებას მოკლე მიმოხილვა ამ სწავლა-განათლებლას, აღენიშნა უმთავრესი მისი დამაბრძოლებელი მიზეზი და ჩემი აზრი დაემატეკებოთ—მაგალითებით თვით ჩემი მოღვაწეობიდან, რადგანაც იმ საზოგადოებას, რომელშიაც ეტრიალებ, მე უფრო ეცნობ, ვინც სხვა და ყოველი ძარღვი მისი ცხოვრებისა ზედმიწევნით შემისწავლია. იმედია, რომ მკითხველი თვ-ხედობათ არ ჩამოაზრთმევს ამნაირ მაგალითების მოყვანას.

უმთავრესი წყარო, საიდანაც ხალხი იღებდა პირველ-დაწყებით სწავლას და რომელიც აძლევდა სახეს და ხასიათს მთელ მის განვითარებას, იყო ესრეთ-წოდებული „სამინისტრო სასოფლო სკოლები“. დიდ სამსახურს უწევდა ხალხს ეს სკოლები, სანამ მათში ძლიერი იყო ნაციონალური ელემენტი აღზრდისა, სანამ ჰქონდა მათში ადვილი ქართულ ენას, მაგრამ აეგრ ათი წელიწადი იქნება, რაც ამ სკოლებში მოგვისას, თუ, მაგანი, ჩვენვე მოვსებთ ზ. ამორღიას წყალობით და შემუშობით ჩვენი დედ-ენა—ქართული ენა—და მას აქეთ ჩვენი სწავლა-განათლების ბედის ჩარხიც უკუღმა დატრიალდა.

რუსულ ენას ჩინებულათ შევიწყოვით, გაცილობთ ჭ შევითვისებთ რუსეთის საუკეთესო ზნე-ჩვეულებათა, ვაუთლებლ აზილებიდან გამოკომული ევროპელები გამოვალთ,—ამას და ბევრს რასმე სხვა ამნაირს ვეუქრობდით, როცა ქართული მიგატოვით და მართა რუსულ ენას ეტყეთ ხელი. მაგრამ ეს ყველაფერი იცინებათ-ლა დარჩა და საქმით კი სულ სხვა მოგვივიდა, ხორცისა ჭ ხიდზე მიმავალ ძაღლის არაკისა არ იყოს: —თავისიკ დაპყარვა და ვერც სხვისი იშვავია,—ისე თავისას განვეთვისინით და ვერც სხვისი შევითვისეთ; ქართულიც დაგვიწყდა და ვერც რუსული ვისწავლეთ. ჩვენი ბავშვი სამი-ოთხი წელიწადი სწავლობს სამინისტრო სკოლაში, სწავლობს საოცრათ ნიჭიერათ, მშობლებს ახარებს, მასწავლებელს სულ ქების ტაშს აკრევივებს, ათეებს სკოლას შენეირი მოწმობით და, აბა, მოდით და ნახეთ, რა გამოიტანა მან სკოლიდან ამ დრას განმავლობაში. რამდენიმე გაზნეირებული, ეგრეთ-წოდებული „კაზიონი“ ფრანგზე, უზნერი კითხვა, სამ ხაზზე წერა და რამდენიმე ათასმადის თვლა (რასაკვირველია, ეს ყველაფერი რუსულათ),—აი, მთელი მისი გონებრივი საჯალი იმის ცხოვრების საზრილზე. კარგი და მოსაწონი! უკრის სიმკრეფზე ხმასაც არ ამოვიღებთ, საქმარისა და ჩვენი მზრით მეტონრბაძე იქნებოდა, რომ მეტი რამე მოეთხოვოთ იმ გვარ პირველ-დაწყებით სკოლას, როგორცდ არის სამინისტრო სკოლა. მაგრამ ეს ცოდნა ბოვშს მხოლოთ იმ შემთხვევაში გამოადგება, თუ რომ განაგრძო სწავლა რომელსამე სასწავლებელში. მაგრამ ეს ბედი ჩვენში ძნელათ თუ ასში ხუთს ერგება (მიზეზი ჩვენი დაუდევრელობა და სუსტი სწავლის-მოყვარება); 95% იძულებულია ამ სწავლას დაჯერდეს და მამა-პაპის საქმეს მპყოს ხელი. ამ შემთხვევაში, ვი, თქვენ და ჩვენ მტერს, რაც ამ სწავლას ბედი მოგლის! არ გავა ხუთი-ექვსი წელიწადი, როცა ყმაწვილს ყველაფერი ჩიტივით გაუფრინდება თავიდან, ავიწყდება გაზნეირებული ფრანგებიც, წერა-კითხვაც, თვლაც ჭ სამი-ოთხი წლის შრომიდან რჩება მხოლოთ-ლა მოწმობა. რა არის მიზეზი, რომ ყმაწვილს ასე ადვილათ ავიწყდება, რაც უსწავლია. რასაკვირველია ის, რომ არც ერთი პირობა სოფლის ცხოვრებისა ხელს არ უმარათეს მას, რომ ხან და-ხან მაინც იეარჯიშოს იმაში, რაც უსწავლია, არც ერთი შემთხვევა არ თხოულობს მისგან, რომ გონებაში აღიდგინოს, რაც ოდესმე იცოდა, — სიტყვით. მთელი მისი ცოდნა სრულებით უნიადავო, უსაძირკვლო და უმხარია, იგი ის ნივთია, რომელიც არაოდეს არავის არ ქარდება და, ყველა-სგან დაღვიწხებული, ირლევება და იქცევა მტერთათ. არ ჯობდა, რომ საწყალს ბოვშს ამასთან ერთათ ესწავლა მკეროვადნი ქართული წერა-კითხვა, რომელ-

შიაც თვით ცხოვრება ისე გაწერთიდა მას, რომ არამც თუ როდისმე დაეიწყებოდა, როგორც პირველ შემთხვევაში, არამედ დღითი-დღე განითარებოდა და ერთი-ორათ იმატებდა? და თუნდც ჩვენი აზრი შემცდარი იყოს და ბავშვი თავის სიცოცხლეში არ ავიწყლებოდეს სკოლაში გაზნეირებული ფრანგები, მაინც სოფლის ცხოვრებაში, როგორც სოფლებში, როგორ და რანაირათ გამოიყენოს ეს უკანასკნელი, როდესაც არ იცის მათი შესაფერი დედენა, როდესაც არა აქვს საძირკველი, რითაც გაამავროს შენეირი კედლები. ეს იმას კი არ ნიშნავს, რომ ვითომ ჩვენ ჩვენი სოფლებებისთვის რუსული ენის სწავლას და ცოდნას საჭიროთ არა ვრაცდებთ; არამედ ამათ ჩვენ მხოლოთ ის გვინდა ეოქათ, რომ სოფლისთვის რუსული ენის ცოდნასთან საჭიროა ცოდნა ქართული ენისა, როგორც დედა-ენის და, მამასადამე, საძირკველისა ყოველისავე ცოდნა-განეითარებისა. კიდევ სხვა არის თბილისის, ქუთაისის, ბათუმის ან სხვა ქალაქების მცხოვრები ქართველი: მას თავის მოქმედების წრეში ყოველ ნაბიჯზე აქვს საქმე რუსებთან, ყოველ წლის ესმის რუსული, ვისაც უნდა შეუძლია ამ ენაზე გადასცეს თავისი აზრი და მანუდვე აწარმოვოს საქმეებიც; მაგრამ ქართველი სოფელი, რომელსაც შეიძლება მთელ სიცოცხლეში მხოლოთ ორ-სამჯერ შეეხვეს ვის-მე რუსის ნახვა და საქმე აქვს მხოლოთ ქართველებთან, მართა რუსული ენის ცოდნით, ისეთივე სუსტია არსებობისთვის ბრძოლის ველზე, როგორც უკანასკნელი უფიცი ვლხი. მოვიყვანთ მკერე მაგალითს. ვიქცევა, მაგალითათ—(ამისთანა მაგალითები ათობით, შემოძლია ჩამოვთავალო),—იმ პირს, რომელმაც გაათავა სამინისტრო, სასოფლო სკოლა, მაგრამ სამშობლო ენაზე წერა-კითხვა არ იცის, მოუხდა ევესილზე, ან რომელსამე შინაურ პირობაზე ხელის მოწერა. რუსულათ ხელის მოწერის ნებას მას, რასაკვირველია არ მიაკცემენ (ამაში ჩვენ წველი ვეროთ ვერ დავითანებთ) და ქართულათ წერა კი მან არ იცის. რა ჰქნას, რას იზამს იგი ამ შემთხვევაში?—ცხადია, რას იზამს: მივა რომელსამე მიკიტანთან, ან ხარაზთან, რომელიც ძლიერ-ძლიერ ანძრევს კალამს და სხვა არაფერი იცის, და კბილების კრეკით ეტყვის: ხელი მაქვს მოსაწერი ამა და ამაზე და მიშველეთ, მომიწერეთ ჩემ მაგიერათო. ამიტომაც ყველასთვის ცხად საქმეა, რა შეხედულობისა და აზრისა უნდა იყოს სოფლები სკოლაზე; ამას შემდეგ რათ ვამტყუნებთ ჩვენს ვლხ-კაცს, რომ იგი შევალს უფრო სამოგონებით აძლევს ჯოგში მწყემსათ, ვიდრე სკოლაში? რითი ჯობია მწყემსს ის სწავლული, რომელსაც თავისი სახელი და გვარიც ვერ დაუწერია სამშობლო ენაზე? ამნაირ სკოლების წყალობით ჩვენში შემოძლ-

ბა სრულიად გამჭრალყო სახალხო სწავლა-განათლება და ხალხი ჩაერდნოიყო სრულს განებრივ სიზნეღში, თუ რომ სცენაზე არ გამოსულიყო სასულიერო წოდება და ხელი არ გაეწვდინა მანერალი ხალხისთვის. ამ უკიდურეს დროში სასულიერო პირებმა იწყეს მართვა სამრევლო სკოლებისა, სადაც სასოფლო სკოლებიდან განდევნილმა ქართველმა სხვა სავნებს შორის ღირსეული ადგილი დაიჭირა. ხალხის განათლებისთვის ზრუნაედენ ამ სკოლების დამაარსებელნი, თუ თავიანთ ჯიბისთვის (ეს ჩვენითვის სულ ერთია და ეს კი ექუს გარეშეა, რომ მათ დღედი სამსახური გაუწყის ხალხს) და თუ ჩვენში რამე იმისთანა არის, რასაც ოდნეუ დაერქმევა სახალხო სწავლა-განათლება, სწორეთ იმათი წყალობით არის. ამავე დროს ტეშმარობება მოითხოვს ვეტიკათ, რომ უმეტესი მათგანი გამსჭვალულია ნამდვილი მალალი მიზნებით და თავ-გადადებით ემსახურება ამ მიზანს. მაგალითათ, მთელმა სამეგრელომ და ბევრმა სხვაგანაც იციან ერთი მეგრელი სემინარიელი (ეინაობას თავი დაენებოთ), რომელსაც დილაობი სრულს უფლებას აძლევდა თუნდ რომელსაც სასწავლებელში საპატიო მასწავლებლათ ყოფილიყო თუნდ სხვა რომელიმე შემოსავლიანი და საინოა ადგილი დაეჭირა; მაგრამ ეს ყველაფერი დათმო—პატივიც, სიმღერაც, მოსენებაც და—მიუხედავთ თავის სიღარიბისა, თავის ხარჯით ააშენა სამრევლო სკოლა და ექესი წელიწადი ასწავლიდა იქ სრულიად უსასყიდლოთ და თითონ კი, ეინ იცის, რა გავიჭრებას, დაკონფს და შეურაცხყოფას იმენდა უგუნურებისგან, სანამ მთავრობამ ყურადღება მიაკეთა მის თავგანწირულ მოღვაწეობას; ის სკოლა ორ-კლასიან სასწავლებლათ გადაკეთა და მატერიალური დახმარება აღმოუჩინა დაულალე მშრომელს.

ასეთივე გულშემატკიერობა ხალხის მდგომარეობისადმი გამოიჩინა ამ დროებით ჩვენი დღის ახალ ნაკურთხმა მღვდელმა ანტონი პაპასქირმა. იგი ნათლათ ჰხედავდა, როგორი უნაყოფო და ხალხისთვის უსარგებლო იყო ყოფილი სამინისტრო სკოლა და მოინდომა დაარსება სამრევლო სკოლისა, რომელიც დრო-ჟამობით ორ-კლასიანათ უნდა გადაკეთებულიყო. ამ უქანასწენელი მიზნის მისაღწევათ საქირა იყო, რასაკვირველია, ცოტათ თუ ბევრათ, შეერთებული ძალა, რამდენიმე სამრევლოს შეერთება და შედგენა ამხანაგობისა, რომელიც თუ ამ თავითე, ამ სამრევლო სკოლის დაარსებისათანავე არ შედგებოდა, მთრ ძნელი მოსახერხებელი იყო. მაგრამ აქაც, ამ საქველ-მოქმედო საქმეშიაც თუკი იხინა ქართველის აზირებულმა ხასიათმა: პაპასქ რს გა მოეჯიბრა მეორე მღვდელი ნაროუშვილი და მოინ-

დომა შედგენა მეორე ამხანაგობისა, სხვა სამრევლო სკოლის დასაარსებლათ. სწორეთ მაშინ მოიპარა, როცა პაპასქირი უკვე შეუდგა თავის გეგმის ასრულებას, თითქოს აქამდის დრო არ იყო ამის მოფიქრებისა.. ზარალი ცხადი იყო: ორ სხვა-და-სხვა ამხანაგობის შესადგენათ საზოგადოების ძალა უნდა დაყოფილიყო და ამნაირათ არამც ორ-კლასიანის, არამედ უბრალო სკოლის შენახეც ძნელი და თითქმის შეუძლებელი იყო. მაგრამ საქებია სიმზნე და დაულალეობა მღვდლის პაპასქირისა, რომელმაც დამძლია ყოველნაირი დაზრკოლება და დღეი შრომით მიადწია მიზანს. საზოგადოება ისეთი სინაბრულით მიეგება ამ სკოლას, რომ არაეინ უქანასწენელ გრომსაც არ დაზოგავდა მის ხელ-მოსამართათ. სხვათ შორის ერთმა ვაჭარმა უსასყიდლოთ დაუთმო სკოლას მთელი სახლი ერთი წლის ვადით; ხსენებულ პაპასქირის მამამ, სამსახურიდან გამოსულმა მღვდელმა დაეთ პაპასქირმა ერთათ შემოსწირა სკოლას ექესი თუმანი. ხოლო რა დღის სარგებლობას მოელოდა საზოგადოება ამ სკოლიდან, ეს აშკარათ მტკიცდება იმ ვარემობით, რომ იმავე დღეს, როცა სკოლის განსნა გამოცხადდა და შენობა აკურთხეს, მიღების მოთხოვნითა რიგები აღმეტებოდა ორმოცს და მეხუთე დღეს, შემდეგ განსნისა სკოლაში ასხე მეტი მოსწავლეები იყენ. ერთი სამრევლო სკოლა ამოდენა მოწაფეთათვის, რასაკვირველია, საქამო არ იყო და დამაარსებელი იძულებული იქნა იმავე სკოლისათნ ვახსნა ვერეთ-წოდებულ სკოლა წერაკითხისა* (ШКОЛА ПИСЬМЕННОСТИ). ხოლო სამინისტრო სკოლა სრულიად დაკარივდა: არც ერთი ახალი არ შესულა და ძველებმაც კი ყველამ მიატრეეს და ათობით მოაწყენ სამრევლო სკოლას. საზოგადოთ უნდა შეენიშნოთ, რომ სადაც კი სამრევლო სკოლები დაარსდა, სამინისტრო სკოლები ან სულ დაიკეტა და ან მხოლოთ სახელით არსებობს. ეს მოელონა, თუ არ ეცდებოთ, პირდაპირ ამტკიცებს იმ ჩვენ შემო წარმოთქმულ აზრს, რომ რა ძრთელ დავარდა ხალხის თვალში სამინისტრო სკოლების მნიშვნელობა მას შემდეგ, რაც მათში მოისპო ქართული ენა.

გარდაყო.

(შემდეგი იქნება)

სხვა-და-სხვა ამბავი.

ღ მ ქ მთ თვილის გუბერნიის სათავად-ანაურო კამისა მუშაობს, თუ რა წესით უნდა შემოიღონ ჩვენში საერო ვაგებობა. სხეთა შორის კამისას დაუდგენია: რადგან ახალ ქალ-

ქში და ახალციხის მახრებში თავად-აზნაურობა დი-
დი ხანია მოსპო მამპლიანობამ, აგრეთვე თოიანეთისა
და თელავის მახრების თავად-აზნაურობას ორგანვე
აქვს ადგილ-მამულები, ამისთვის სათავად-აზნაურო
კამისის სასუმჯდომესო უყენია, ამ ორ უკანასკნელ მზ-
რებს საერო კრებები ერთად ჰქონდნენ ხოლმე, ხოლო
ახალქალაქისა და ახალციხის მახრებში რადგან წო-
დებრივად ვარჩევა არ არის, ამისთვის ზოგადი საარ-
ჩევნო კრებები უნდა დაწესდეს. საქმე იმაში მდგო-
მარეობს, რომ რუსეთის საერო წესდებულების ძა-
ლით საცა თავად-აზნაურობა არსებობს, იმ მახრებ-
ში ორნაირი საარჩევნო კრებებია, ერთი თავად-აზ-
ნაურობისა ცალკე და მეორე სხვა დაბალი წოდებე-
ბისთვის; ხოლო საცა თავად-აზნაურობა არ არსე-
ბობს, ესე იგი საცა თავად-აზნაურობის საქმე არ არის
გარჩეული და გვარები დაუმტკიცებელია, იქ მართო
ერთი საარჩევნო კრება უნდა იყოს ხოლმე, სადაც
არჩევნები ყველა მცხოვრებლებისთვის ერთ დროს
უნდა მოხდეს.

ამას გარდა რუსეთში ყოველ ეოლოსტზე თი-
თო წარმომადგენელს ირჩევენ გლეხებიდან, მაშინ
როდესაც ჩვენში სოფლის საზოგადოება ვერ უღრის
რუსის ეოლოსტს, ამისთვის კამისისა დაუდგენია,
თფილისის გუბერნიაში რაზდენიმი სოფლის საზოგა-
დოება ერთად შეაერთონ და იმათგან ამოირჩეს თი-
თო წარმომადგენელი.

იქ, სადაც თავად-აზნაურობა არსებობს საერო
კრების თავმჯდომარეთ უნდა იყოს მახრის მარშალი,
ხოლო საცა თავად-აზნაურობა არ ურეცია საერო
კრებაში, იქ თავმჯდომარეთ უნდა იქნეს ის წარმო-
მადგენელი, რომელმაც მეტი ხმა მიიღო არჩევნაში.

* *

„წყევლის“ გვაუწყებს, რომ სამეგრელო-იმერე-
თის ეპარქიებში უმაღლესი სასულიერო მთავრობის
განკარგულებით დაარსდა ქუთაისის სემენარიასთან
მღვდლების და მდღაეთნეების გამოსაცდელი კამი-
სია. ვისაც არც სემენარია და არც ოთხ-კლასიანი
სასულიერო სასწავლებელი არ დაუსრულებია, ისი-
ნი ვერ მიიღებენ ვერც ღვლობას და ვერც მდღა-
ეთნობას, უკეთეს შემოსენებულ კამისიაში თავი
არ გამოიკადეს. მხოლოდ სემენარიაში კურს და-
თავრებული არის გათავისუფლებული კამისიის გა-
მოცდისაგან მღვდლობაზე საკურთხათ და ოთხ-კლა-
სიანიც მდღაეთნეს თანამდებობის მისაღებათ არ მქ-
ეფმდებარება კამისიაში გამოცდას. გამოსაცდელ კა-
მისიის თავმჯდომარეთ უნდა იყოს სემენარიის რექ-
ტორი. გამოცდის პროგრამებს ადგენენ უმაღლეს
სასულიერო მთავრობაში და მალე დაიკრება.

* *

როგორც ვიცით, ქუთაისის სათავად-აზნაურო
ბანკის ვაჭვებაში დიდი აზბავი და მოქმე-მოქმე
მოხდა მ. მაჩაბლოს საჩივრის გამო: გამოიკა უმაღ-
ლესი ბძანება, რომ მარ. მაჩაბლოს მამულის გაყიდ-
ვის გამო მოხდეს ფიქტული გამოძიება. ეს გამოძიე-
ბა მიენდა დონის საადგილ-მამული ბანკის დირექ-
ტორს ბ. ლიტვინოვს. საზოგადოებაში ხმა იყო, ე-
თომ ბ. კალისტრატე ჩიკვაძის განზრახ, რომლისმე
შეუწყურებელი საკუთარი ინტერესის გამო, გავლენა
მოეხდინოს და მაჩაბლოს მამული საერო ეაჭრობთ
გაეყიდას ბეგრათ ნაკლებ ფასათ, ეიძრე მამული ღი-
რდა. მაგრამ უმაღლესი ბძანებით მოხზადრ გამოძიებას
ამ საეროეაჭრობაში არავითარი უწყს-რიგობა და უკა-
ნონობა არ აღმოუჩინია და ამისგამო ბან ფინანსის
მინისტრს განუხლებს რა ბანი ლიტვინოვის მოხსენ-
ება. უბძანება: უუყურადღებოთ დატოვეთ მ. მაჩა-
ბლოს საჩივარი და ამ საგანზე ყოველი წარძიება
მოისპოსო.

* *

როგორც ვახ. კაკეჯას წერენ პეტერბურგიდან,
შინაგანსა და სასუტრენო მინისტრებს ვადაქრით ვა-
დაუწყევით, რომ საცა იმიერ და ამიერ კავკასიაში
სახელმწიფო ადგილები აღმოჩნდებიან, ყოველგან
მკეიღრნი შიდა-რუსეთისანი, წმინდა რუსის ხალხი უნდა
დასახლონ. ამ განზრახვით ადგილობრივ მთავრობებს
მოსელით ცირკულარული მოწერილობანა, რამ
საჩქარო შეგაეაყზონიეთ, რამდენია დაუსაზლებელი
სახანო მიწებიო? როგორც ჩანს, ადგილობრივი
მთავრობა განციფრებაშია მოსული, რადგან ძალიან
კარგათ იცის, რომ კავკასიის სახელმწიფო ადგილე-
ბი თვით უადგილ-მამული ალაგობრივ სახელმწიფო
გლეხებსაც არ ყოფნის, არამც თუ კიდევ რუსეთის
ხალხი ვადმოსახლონ.

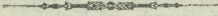
* *

რაც უფრო ხანი გამოდის, ისე უფრო ნათლათ ირკვე-
ვა ისხრი პოლიტიკაში, რომ რუსეთ-საფრანგეთის კე-
შირის განზრახვა მართლთა სამთა კეშირის საწინააღ-
მდელოთ ვი არ არის დაარსებული, არა, რუსეთ-საფრან-
გეთოს შვერთებულ მოქმედებას სულ სხვა აზრ აქვს.
იმას უნდა ეწინააღმდეგოს ინგლისის გავლენას აღ-
მოსავლეთში და ნელ-ნელა ფეხი ამოადგევიეროს მას
აღმოსავლეთის ქვეყნებთან.

* *

ჩვენ მივიღეთ ახალი ქართული წიგნები: „ილი-

თი“, ტრალედია ხუთ მოქმედებათ ჯიაკამეტისა, თარგმანი ი. მაკუარაინისა. ეს თხზულება ნაწილ ნაწილათ ისტამბულოდა; „მოამბეში“ ახლა აეტარეს ცალკე წიგნათ გამოუცია. ეს თხზულება ერთი საუკეთესო დრამათაჲანია მეტრამეტე საუკუნეში, ნათარგმნი კარგათ არის, მაგრამ ენა მოძველოა და შიგ-და-შიგ აუტრანელი ღრამატკული შეცოამებია; ზოგიერთ თანდებულეებს წვეშე: „ქვეშ“, „შოა“, „შორის“ ზ სხვ. ნათესაობით ბრუნეშინა დასმული სახელი არსებითი, მაშინ როდესაც ეს თანდებულეები ყოველთვის მიცემით ბრუნვას ითხოვენ. მაგალითათ „ხეს ქვეშ“ და არა „ხის ქვეშ“, „კაცსა და კაცს შორის“ და არა „კაცისა ზ კაცის შორის“, „წყალსა ზ წყალს შუა“ და არა „წყალისა და წყალის შუა“, როგორც ამას წერენ, „იეგორისა“ და „მოამბის“ რედაქციებია. ამგვარივე შეცდომებით სასცეა „ყვედილთა შორის“, მოთხრობა მოხუცის მებაღისა, გადმოღებული სალომე შუბათელის მიერ. მაგრამ მაგიერათ წიგნი აღილი ახალი ქართული სალიტერატურო ენით არის დასტამბული და ჩინებულათაც გამოცემული, არც ძეგრიან მისი ფასი — ცხრა შაური. ბევრი რამ სამეცნიერო ცნობებია შიგ დატული. ეისურვებთ ამ წიგნის გაგრეკლებას.

კახეთის ვითარება.

სასოგადოთ ქართველების უნუგუშო მდგომარეობა. — სახლი საღებ-მიცემა სსს. — შიკანი თუ არა ქართველები ზღმდწიქნით ამ დროის მოთხოვნილება. — ეის მიაქეს ქართველი ხალხის ნაწირობ-ნაღვანო. — ჩვენი მკოდნე ინტელიგენტების ურთიერ ქვეყ. — კასეთის ხალხის შეუგნებლობა. — მისი აღბ-მიცემობის უნუგუშო მდგომარეობა. — სად უნდა ეძიოს მან თავის ნაწირობათათვის პასუხი. — დროა ჩაწიქს დახეხებოთ თავი და მარ-და-მარ შეიღველებთან დაეჭინოთ საქმე.

დღეს ყველამ ვიცით, რომ მთელი ევროპის ცხოვრება სულ საქონლის გაცვლა-გამოცვლაზე და ყიდდა-გაყიდვებზეა აშენებული, ე. ი. ეპქრობ-აღებ-მიცემობის ცოდნაზე ზ ის დრო დღე ხანია წყვიდა, როცა ეპქრობას ზ მოვაჭრეებს ზიზლით უყურებდენ მრავალნი. დიხს იყო დრო როცა ჩვენი ქართველებიც სულ ამას გაიძახოდენ: „ქართველი ზ დღეჲნი?“ ამა ეს ეის გაუგონიო, აქართველს გუთანიო ზ სომეხს დუქანიო“ ზ რაც არ ექნას მამაშენსა, ნურც მენ დაზხე მარ-მამებსაო“ და სხ... დიხს ეს დრო წყვიდა და ახლა სულ სხვა ცხოვრების პროგრესი დავეიღვარა თუ ევროპა, აი, უკეთესი ცოცხალი მაგალითი

ყველას თვალ წინ გვაქვს ჩვენი მუშობელი სომხები, რომლებიც ასე საუცხოვოთ ატრიალებენ საღებ-მიცემა ჩარხს და აშკარათ თვალ-და-თვალ გვაკლიან პირიდან ლუკმას, ვანა ეს საქმარისი მაგალითი არ არის? დღეს იშვიათათ შენებებით ისეთ სომეხს, რომ რაივე საღებ-მიცემა ეპქრობის საქმეს არ აწარმოებდეს; მონადარი, საწყალი, ნასწავლი და უსწავლელი. — რა მიზეზია, რომ ასე ყველა ერთბაშათ მოსევია, როგორც ფუტკარი თაფლს და აღარ ეშვებია? — ეს ის მიზეზი გახლავთ, ჩემო ბატონებო, რომ დღეს ეპქრობ-აღებ-მიცემობაზე უკეთესი ლუკმა და აღილიათ ქონების მსახებნი გზა და საღსარი სხვა არსად არის და უპინისათ კაცის ცხოვრება ცარიელი ტანჯვის მერს არას იძლევა. ეისაც საღებ-მიცემა ანგარაშისა არა ვეგვება რა, მისი ქონება სულ უზარაქია, გინდ მილოზნებიც რომ ჰქონდეს.

აბა, ახლა ვეკითხოთ ჩვენმა ქართველმა ხალხმა ვა მცნება შეიგრა თუ არა? დღეს რა საწუვეშო მყოლოთიებს ეხლავთ? მართალია, დღეს ჩვენები მიხვდენ ეპქრობ-აღებ-მიცემობის სარგებლობას და მის მნიშვნელობას მხოლოთ აქა-იქა თითო-ოროლა ეკრძო პირები და მიჰყენ კიდევ საღებ-მიცემა საქმიებს, მაგრამ, რა გამოვიდეს? „ვანა კილის ჩიქნით მუცელი გაიძლება?“ ჩვენ გვაქვს ლაპარაკი მთელ საზოგადოებაზე და არა თითო-ოროლა პირზე. ყველა ქართველთა მიერ დაწყებული საღებ-მიცემა საქმიებები, რომ ავიღოთ ერთათ და შევადაროთ ჩვენ მეზობელ სომხებისას, სწორეთ „ზღვაში წვეთს“ ეგვანება ასეთი შედარება. აქი, მოვახსენებთ, თითო-ოროლობით არა ეშველება რა, თუ მთელმა საზოგადოებამ არ გამოიღვიძა და თავის ნაწირობ თეთონეე არ უპატრონა, მაგრამ სად არის ეს გამოუფხილება? რაშე ჩანს? აბა, მიმანდით და ნახეთ ჩვენ კახეთში რა ამბავია, რას უშვებიათ თავიანთ ნაწარმოებს? — არაფერს. დღესაც ისევ ისე უწინდულათ-მამა-პაპურათ სხედან მოკეცოლები და გულ-ხელ დაქრეფილები ელოდებიან სხვებს, ე. ი. უტხოვლებს, თითონ კივე გაუტანიათ ევრაფერი გარეთ გასაყიდათ; სხვენმა უნდა წაიღონ მათგან ჩალის ფასათ, რომელშიაც მილოზნი უნდა მოიგონ! ვანა ეს სულ ჩვენი ხალხის გამოუფხილობის, სიზარმაცის და უხეირობის ბრალი არ არის? სხვათა-შორის, აი, თუნდა ავიღოთ, მაგალითათ, ერთათ-ერთი კახელების თუ მსასწონებელი კახური ლეიო, მერე რა საშუალებას ხზარობენ იგინი იმის უკეთეს მზანდისათვის და ხეირიან ფასათ გაყიდვისათვის, რომ არ ზარმობდენ მინც? — უღვასთ ისევ ისე უწინდულათ ქვეყრებში უმეტეს ნაწილის გასაყიდათ ზმეყურებენ, აცა ამა კრახელა და ამა ოპნეზა სირაჯი როდის მომბანდება, რომ მათი ლეიროები იყიდონ. აბა, ახლა ვეკითხოთ, ასეთ ეპქ-

რობაში ისინი იგებენ რასმე თუ ზარალიდენ? გაძლევთ სიტყვას, რომ უმეტესი ნაწილი ჩვენი მემამულეებისა, გლეხებიც და თვადებიც უფრო ზარალით ჰყიდიან ხოლმე, ვიდრე მოაგებით.—მეტეხით ეტყობა გაჭირვება აქნევენებთ ამასო.—აბა, ბატონებო, ჩვენ ხალხს იმდენათ გაჭირვებთ არ მოუღდის ხოლმე ეს, რამდენათაც ანგარიშის უტოლდნარობით. უმეტესი ნაწილი ჩვენგანური ხალხისა, როცა რასმე ჰყიდის, თავისი დღეში არ იანგარაშებს, რა დახარჯავა მისი გავეტება-მოყვანაში, და არც თავის შრომას ანგარაშობს ფასათ, ყველაფერს ის ვარაუდით ჰყიდის. ბევრჯელ პატრონს თვით უღირს ჩაფა (ევედრო-ნახევარია) ღვინო 4—5 მანათით, მაგრამ იგი 2—3 მანათობით ჰყიდის ხოლმე და ეს სულ მოგება ჰგონია. აქი მოგახსენებთ, ჩვენში უმეტესმა ნაწილმა დღესაც არ იცის, მას წელიწადში რა შემოსავალი ჰქონდა, ამ შემოსავალზე რა ხარჯი მოუვიდა, რა უღირსი თვით, რა ფასათ უნდა გაჭირდეს, რომ არ იზარალოს. ჯერ ის ამ გაჭირულს ანგარაშს ვერ შეჰქნევია და აბა, სანამ ასეთი უზარალო თავისი ოჯახური ანგარაშისა არა გაეგებათ-რა, რა ხეირი უნდა დაეყაროს ასეთ ხალხის ცხოვრებას. აი, სწორეთ ეს არის კიდევ უმთავრესი მიზეზი ჩვენი კახელი ხალხის ცხოვრების უზარაქობისა და დაღუპვისა.

დასასრულ უნდა ევსაყვედუროთ ჩვენ ქართველი ამ ახალგაზღვობას, რომილებმაც საკომერციო სასწავლებელი დაამთავრეს, მრავალმა მეღვინეობაც შეისწავლა და დღეს ისინი სხვებს, უცხოელებს ემსახურებიან ჯამაგირებით და თვინათ სამშობლოს კი თავს აწებებენ, სადაც ერთი-ათასათ მეტი სარგებლობის მოტანა შეუძლიათ.

ავიღოთ, მაგალითათ რუსეთი, ყველამ ვიცით, რომ იქ ჩვენ კახური ღვინოს თან-და-თან უფრო მეტი გასავალი აქვს. მერე ვის მიიქვს ჩვენი ღვინოები გასაყვადო? უმეტეს ნაწილით სულ ისეთ უცხოელებს, რომლებიც არც ევროპიულ სისუფთავეს არიან შეჩვეულნი და ამასთანავე თათის გვარი ფალსიფიკაციით — ღვინოს სახელს უფუჭებენ. ისინი მიუხედავთ ამისა მაინც დიდ ფულს იგებენ ყველგან. ჩვენ ქართველ ინტელიგენციას თითო-ორჯოლას ვისაც დაუწყია ღვინოთ ეაჭრობა, მხოლოდ თფილისში მიუტუქუნიათ ღმის იქით აღარ იყურებიან. ის კი არ იციან, რომ რასაც რუსეთის დიდ ქალაქებში ერთ კვირაში გაჰყიდიან, იმას თფილისში ერთ წელიწადსაც ძლივს გაასაღებენ-დროა, ჩვენმა ქართველმა ინტელიგენციამ სააღებ-მიცემა საქმეს მოჰკიდოს მაგრათ ხელი და გაუძღვეს უფიც ხალხს გზების მამყენებლათ, რომლებსაც უცხოელები პირიდან ლუკმას ტაცებენ ღვერა გაუვიათ რა.

„კვალის“ კორესპონდენცია.

სულ-ჯაბა, (ბორჯომის ხეობა). სოფ. ახალ-დაბა მდებარეობს მტკვრის მარჯვენა ნაპირას, 15 ვერსტზე დ. ბორჯომიდან. ეს სოფელი 50—60 წელიწადია რაც იმერლებით გაშენებულია და სულ 44 მოსახლეა. ამ სოფელს ორი საურმე გზა ჰქონდა: ერთი გამოღმით ბორჯომამდე და მეორე ხილით იყო შეერთებული ახალ-ციხის ფოსტის გზასთან, რამლისა საშუალებით ხალხს ურმით თუ ცხენით აღბ-მიცე-მომა და მიმოსვლა ჰქონდა. მაგრამ ამ სოფელს ამ ოთხი წლის განმავლობაში ორივე გზა ხელიდან გამოეცალა. გამოიმა გზა, რომელიც იყო მტკვრის ნაპირა ბილიცზე მუშა ხალხისგან ვიცი-ვაკლახით გაკეთებული ი. ტაშისკარიდან ბორჯომამდე, რკინის გზის ლიანდაგმა მოშალა—და ახლა ქვეითა კაცო თუ ვაივლის, ისიც ლიანდაგზე, თორემ სხვაფერი ვერ იხიზმებენ. ხილი კი შარშანწინდელი შემოდგომის წყალდიდობამ წაიღო. ახალ-დაბასათ მამწუდებულია ხეობაში უგზოთ საფულები: ნეზვი, კურტანეთი, ბეშეთი, ვარდგინეთი, ყვიბისი და ბერი-საყდარი. აქ მცხოვრებლები 300 მეტი ითვლება. ამათ არა ერთხელ უთხოვნიათ, სადაც ჯერ არს, როგორც ხილის, აგრეთვე მათი გაკეთებაც, მაგრამ, როგორც ჩანს საქმიდეთ, გზით თხოვნები განისვენებენ „წილისა შინა ამ-რაამ-სასა“. ნუ თუ ამდენი ხალხი ყურადღების ღირსი არ არის, უჩირო არ იქნება ამ ხალხის გაჭირვებას ჯეროვანი ყურადღება მიაქციოს მართებლობამ. ახალ-დაბის მცხოვრებლებს ხილის წაღებას შემდეგ მტკვარში გასლა „კატარლით“ (სამი შეკრული ხეა ერთით) დაუსწყიათ, რადგან მომეტებულ ნაწილს საყა-ნებები ვალმა აქვთ, მაგრამ უხედურება ხშირათ ვწვე-ვათ: ხან ხარი ეხრჩობათ წყალში და ხან კამფი. სხვა მთელ ბორჯომის ხეობაში, რომელიც შესდგება 15 სოფლიდან, ვაღმა-ვაზობლმით ერთა სასწავლებელი არ მოიპოვება. აქ ჯერ სწავლა-ვანათლებას არ შეუჭურვ-ტია და თვისი სხივი არ მოუხევედრებია ამ ბნელეთის სამეფოსთვის. თმეცა ასეთი მღიღარი ხალხი არა მგონია, რომ საქართველოს რომელსამე კუთხეში იყოს. აქაურები დიდი ჰპატარა ყველა მეტეხებია ღეს შრომა კაი შემოსავლის აძლევს ხალხს. ჭირანხული მხოლოდ კარგ მოსავლიან წელიწადს მოუვათ საყოფი, რადგან საყანე მიწა ძლიერ ცოტა აქვთ, ისიც უფარ-ვისი. წრეულს ახალ მოსავლამდის სამეგრელოდან მო-ტანილი სიმინდით გამოიკვებენ თავი, არც ახალი ჭირანხულით ვახარეს: ორთა შუა რკინით რომ ვიან-ვარიშოთ, მხოლოდ, 8—9 თვის სარჩო მოუვიდოთ,

სოფლომონ იოსავა.

შაქრო ა. ვანსაქ.

თუშური სიმღერები.

IX. *)

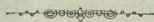

ეთჱში 1) ჩამოსულა
 შვიდ ფარად თუშთა ცხვარია.
 ეკა შაიტუეს ლუკეთში —
 გამდგარა დღისტანია. 2)
 ჭარ-ბელაქანიც იმის ამოზდა,
 ჩვენიც აჩისო მთანია (?) 3).
 ნუსელებიცა ამტერებულა —
 ვინამ გემთოებს ბაღასს.
 დაჭრეგობად ეგან იერისა შირსა —
 მკვლარი დადესო მკვლარზედ.
 გიორგომ 4) შესძასა გიგაურსა 5)
 რადამ გტუხე შესრია?
 გტუხსა რსზედ გერ მტუხობ:
 ტუვიამნ მიუო ძალა.
 გჭხევე ჩვენსა ვტუხობსა
 ეფანებს მიაქეთ ჩქამა.
 დავისოცობით ჩვენ ჩვენს ცხვარზედა, —
 გაი მწუქსეების ბრალი!
 გადარჩენილა გიორგი —
 ვეფსეკით შეამარია.
 ერთი შესწირა გიგაურს —
 მსახურიც იქნე ბაკისა;
 მეორეც შესწირ მწუქსეებს —
 დააღვიანის წყლია,
 შესწირ მესამე ძალღუბსა —
 საჭმელსა ჰჭამიდა;
 მეოთხე შესწირ თაგის თაგს —

მეც მომინჯება წყლია. 6)
 თოფი დაგვიტყეს გიორგის —
 აჩწიემ დასუტუნა თვაღნია!

ემაგის მოღვესეებელი
 ალგანს ვარ თუშის ქალი,
 გულდადი ნურას გგონიფართ —
 ჩემ ქმარ მანდ სტანავ მკვლარია,
 საღვესე გამამიგზავნეთ
 ეგულამ შიშაქი ცხვარია.

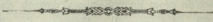
ამ ლექსში მოკლეთ მოთხრობილი ამბავი მთელ ტრაგედიაა ზვიპირგაღმოცემაში. შირაქს მას ჭამსა შინა ბეგრნი ეპატრონებოდენ. თუშების აქ ჩამოსვლა თავის საქონლით არაეის ეტაშნია; ამის გამო მოინტერესეთა შორის არა ერთხელ მომხდარა შეტაკება. ჩასაკერეელია, ხალხს დახსომდებოდა უფრო ის, რაც მათ მესხიერებაში ღრმით აღიბეჭდებოდა. კერძო შეტაკებაში, რომელზედაც მოგვითხრობს სიმღერა, შეერთებულ ძალას თათრებისას და ლეკებისას მუსხრი ეღინათ თუშებისათვის; არც ერთი თუშთაგანი არ გარდაჩენილიყო სკვდილს, საქონელი კი მტერს წყისხა....

გიუზანოღლინი.

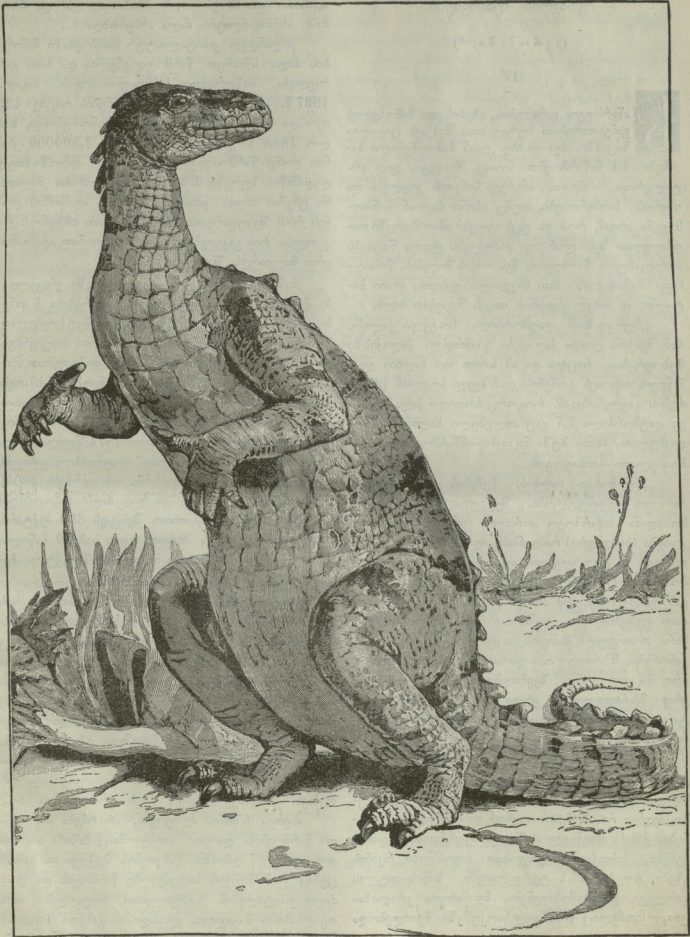

ს არის ერთი იმ უშემელებელ არსებათაგანი, რომელიც ცხოვრებულა დედამიწაზე წარღვნის წინათ და მგზავსი ყოფილა ხელიცისა, მაგრამ სიერციით კამბეჩზე უღიდესი ყოფილა. ის თურმე იკვებებოდა ხის ფურცლით, ხშირათ თურმე ეს ცხოველი უკანა ფეხებზე იჯდა ხოლმე და გძელ კულზე იყო დაყრღნობილი. ამ ცხოველის ჩონჩხი უნახათ მიწას ქვეშ თირიქვის კლდეებში.

*) ის. „კვალა“ № 37.
 1) შირაქის ნაწილი იერისა მსარეს.
 2) მესამე და მეოთხე სტრაქონებისა აჩრდი ვერ ეთანსება სიმღერის შინაარსს.
 3) ესეც შეეი სტრაქონია: ჭარ-ბელაქნელები მთისსა კი ან ელაგვობდენ — შირაქისა აღაზნის მსარეს. შეტაკებარძ მოსდა შირაქში — ეთჱში — შირაქისავე გამო.
 4), 5) თუშები.

6) თუშის ფაქრით საიქოს ისეთი ცხოვრებაა, როგორც საჭაოს; ამის გამო გასტყმენ სოღმი, მაგალ: ცხენს, ტანისა მოსს...

ს პ ი ნ ო ს ო რ ი

მგზავრის შენიშვნები

(ეჭრე მ ა შ ი) *

IV

აწარმოვო იარაღების, გზების და მიმოსვლის განვითარებით ბურჟუაზიას შეჰქაეს ცივილიზაციაში სხვა-და-სხვა უკან ჩამორჩენილი ხალხები, მის ნაწარმოებთა სიაზე შეადგენს დიდ არტილერიას, რომელიც ანგრევის წინების და იპყრობს ბარბაროსებს, თუმც ისინი ძალიან წინაღმდეგნი არიან, რომ ეს უცხოელები იმათ მხარეში თავისუფლათ შემოდნან. იგი აძლებს ყველა ნაციებს ბურჟუაზული წყალობის წეს-რიგის მიღებას, წინაღმდეგ შემთხვევაში მათ სიკვდილს უქადის, ერთი სიტყვით, ის მთელ ქვეყანას თავის მსგავსათ ხდის.

ბურჟუაზიაში დაუმორჩილა სოფელი ქალაქს. მან შექმნა დადი ქალაქები, გაამრავლა ქალაქებში მცხოვრებთა რიცხვი და ამ სახით იგი ხალხის დიდ ნაწილს იფარავს გონების დამშველ სოფლის ცხოვრების გველენისაგან. როგორც სოფელი ქალაქს, ისევე დაუმორჩილა მან გაუნათლებელი ხალხნი განათლებულთა, მიწის მუშა ნაციები—მწარმოებელთ, აღმოსავლეთთა—დასავლეთთა.

მან მოსპოა ხალხის, ქონების და საწარმოვო იარაღთა გაფანტულობა. შეგვეუვა ერთათ ხალხი, მოახდინა საწარმოვო იარაღთა ცენტრალიზაცია და ქონება (სიმდიდრე) რამდენსამე ადამიანთა ხელში შეაგროვა. ამ ცვლილებათა აუცილებელი შედეგი იყო პოლიტიკური ცენტრალიზაცია. ძველი ერთმანეთისაგან დამოუკიდებელი პროვინციები, რომელნიც ერთათ ფერალურად კავშირით იყვნ შეერთებულნი, მარა თითოეულს მათგანს საკუთარი ინტერესები,—კანონები, მპარტეელობა და საბაჟო ტარიფი ჰქონდა, ერთ ნაკათ იქნენ შეერთებულნი და მათ ყველას ერთი მმართველობა, ერთი კანონი, ერთი საბაჟო ტარიფი და ერთა ნაციონალური, კლასისური ინტერესი გაუჩნდათ.

ესულ რაღაც ასი წლის განმავლობაში ბურჟუაზიაში დიდთა აქცია საწარმოვო ძალა, და ამას მსგავსი მთელ წინანდელ კაცობრიობას არა მოუმიჯნენდია რა. ბუნების ძალთა დამორჩილება, მაშინები, ქიმიის მრწველობაში და მეურნეობაში გამოყენება, ორთქლის შემწეობით ნავოსნობა, რკინის გზები, ელექტრონ.ს ტელეგრაფები, მიწის გულის გარღვევა და გადმობრუნება, მდინარეთა კანალიზაცია,—რომელიც წინანდელ საუკუნეში შეიძლებოდა

ადამიანს დასიზმრებოყო, რომ საზოგადოებრივს შრომაში ასეთი ძლიერი ძალა არსებობდა?...

ახლანდელ კაპიტალისტურ წარმოებაში მაშინების ძალა სწორეთ წარმოუდგენელია და მათი გამოჩენება, საკირეველი სისწრაფით მიდის. მაგალ., 1837 წ. პრუსიაში ორთქლის მაშინების რიცხვი 423 იყო და 7500 ცხენის ძალას ეთანასწორებოდა, ხოლო 1888 წ. კი 43370 და ძალით 1,500000 ცხენის ღონეს წარმოადგენდა. ახლანდელ დროში მთელ დედამიწის ზურგზე მაშინების ძალა ორასი მილიონი ცხენის ძალას ეთანასწორება ან, ადამიანის ღონეს რომ შევეუფარდათ, ამ მაშინებით იმდენი საქმე კეთდება, რის გაკეთებაც საკუთარი ღონით ადამიანთა ერთ მილიარდს შეუძლია.

მაშინება წარმოების ყველა დარგში ვრცელდება რე ფესხ იკიდებს. თუ წინეთ მინდერების რე ყენების მაშინების შემწეობით შემუშავება შემუშავებულათ, მოუხერხებულათ მიჩანდათ, ახლა ასეთი მოუხერხებლობა აღარ არსებობს და ეს უკვე ფაქტიურათ განხორციელებულია. მაშინების მეურნეობაში ხმარება ნამეტნათა ვაგრცელებულია ამერიკაში. იქ გამართულია დიდი ფერმები და წარმოებაც ფართო ნიადაგზე დაყენებული, მაგალითთა: 1874 წლიან ცნობილი ამერიკელი აგრონომი დალორმილი განავებს ერთი კამპანის რ დიდი ფერმას. ამ ფერმებს 30000 ჰექტარი მიწა უჭირავს. ეს დიდ ძალი ადგილი დაყოფილია სექციებთ, თითო შეიცავს 800 ჰექტარს. ეს სექციებიც თავის მხრით კიდევ სამ-სამ ნაწილათა დაყოფილი და თითო ნაწილი 267 ჰექტარს შეიცავს. ყველა ნაწილები შეერთებულია ტელეგრაფით ცენტრალურ გამგეობასთან. ოკლე და ათას ათას ჰექტარ მიწის შესანუშავებულათ დაქირილი ექვსასი მუშა, მოსავლის მომკის დროს საქმეობა მათ გარდა კიდევ ექვსას მუშას ქირაობს. ხენა, თესვა, კრეფა—ყველა ეს მაშინებთ სრულდება. მუშაობას აგრონომები და მენეჯერები ადგენენ თვალყურს. თუ რომელიმე მაშინა ვაცხარებულ მუშაობაში წაადება და შესაყებელი შეიქნება, ამას იმ წუთშივე იქვე აკეთებენ. ყოველგვარი მუშაობა აქ სწრაფთა წარმოებს. სათითა მაშინა წამშია 3—4 საყენის სივრეთე ადგილთაობას. მაშინვე ლეწავს, ბზეს აგროეებს და სხე...

ასეთია მაშინის ძლიერება. არ რჩება არც ერთა წარმოების დარგი, რომელშიაც მაშინა არ შედიოდეს. ჩვენ დროში ვაგუთების ბეჭდვა და გამოცემაც კი მაშინურს საფუძველზე წარმოებს და დადი ძალი კაპიტალების საშუალებით სრულდება. ამის თვალსაწირო მაგალითს ღონდონის ვაგუთი Times-ი წარმოადგენს. ამ ვაგუთის უთვალავი კორესპონდენტები მთელი დედამიწის ზურგზე არიან ვაგუთულნი.

*) ის. „ეკალი“, № 48.

რედაქცია შეერთებულია ტელეგრაფის მეტულოთ კონტინენტის უმთავრეს სატანტო ქალაქებთან; მას აქვს თავისი ფაბრიკა, რომელშიაც თავის გაზეთისთვის საჭირო ქაღალდს ამზადებს; აქვს საკუთარი ასოების ჩამოსასხმელი ზეოდი, ჰყავს მთელი გუნდი მენაზიკოსთა წამხდარი მაშინების შესაკეთებლად და შესასწორებლად; ის ადგენს და ჰქუცავს თავის უმეცლებელ 16 გვერდიან გაზეთს და ურჩევებს გამყიდველებს და ხელის მომწერლებს. მას მხოლოდ პლანტაციები აკლია აფრიკაში, რომ ქაღალდისთვის საჭირო მასალა მოიმუშავოს, ყოველივე ამასაც მალე შესრულებს... (P. Lafargu -L'évolution de la propriété).

საწარმოო ძალა ისე განვითარებულია, ისე საოცრად გაზდილია, რომ ამ ძალას თვით ბურჟუაზული საზოგადოება ვეღარ იჭერს, ამისთვის მას საკმაო კლავოტი ვერ უშოვია, აზვირთებული მდინარე კიდებზე გადმოდის და არე-მარეს ჰკლავს და აობრებს...

თანამედროვე ბურჟუაზული საზოგადოება, რომელმაც ასეთი ძლიერი წარმოების რეცეციის საშუალებანი (Verkehrsmittel) ამოძრავა, წაგაგეს იმ ჯაღალასანს, რომელმაც ჯაღალასობით დედა-მამის ჯურთმული დამტყვები გამოიწვია, მარა შემდეგ მათი დამორჩილება კი ვეღარ შეძლო. ამ ნახევარ საუკუნის განმავლობაში ვაჭრობის და მრეწველობის ისტორია საწარმოო ძალთა დამორჩილებლობის ისტორიაა. ეს ისტორია გვიჩვენებს, რომ არსებული ქონებრივი ურთიერთობანი, ანუ უფლებანი, რომელნიც ბურჟუაზიის არსებობის და ბატონობის საუფქველს შეადგენს, არ შეესაბამება არა ძალთა განვითარებას. საკმარისია გავისხინოთ კომერციული კრიზისები, რომელთა პერიოდული განმეორებით ბურჟუაზული საზოგადოების არსებობა თან და-თან საეკუო ხდება. თითოეული კრიზისი აობრებს არა მარტო მრავალ ნაწარმოებს, არამედ უკვე შექმნილ მწარმოებელ ძალსაც აჭრებს. აქ საკვირველი მოარული (ევიდენცია) ხდება, ევიდენცია, რომელიც ძველს დროში წარმოუდგენელი იყო და რომელიც ვადამტებულ წარმოებაში გამოიხატება, მთელი საზოგადოება უცებ ბარბაროსულ მდგომარეობაში ვარდება. ასე გვგონიათ, საერთო შიმშილობა ან გამანადკურებელი ომი უსპობს აღმართა ცხოვრების სასასარსავ; მრეწველობა და ვაჭრობა თითქოს სულ მთლათ დაირღვევა, გაქრება... რე ყველა ეს რათა? იმიტომ რომ საზოგადოება ნამეტანი განვითარებულია, მას ცხოვრების საღარა ნამეტანი ზეერი აქვს, მეტათ დასრ მრეწველობა და ვაჭრობა აქვს... ბურჟუაზული სისტემა ვიწრო ხდება საზოგადოებაში შექმნილი სიმდიდრის დასატყვით, მოსათესებლათ..."

ეს წარმოებაში. მარა ამას მეორე ელემენტიც ემატება. ეს ელემენტი, ბურჟუაზიის მოწინააღმდეგე კლასი—მუშა ხალხი.

ბურჟუაზიის ანუ კაპიტალის განვითარებასთან ერთათ ვითარდება პროლეტარიატ ე. ი. კლასი თანამედროვე მუშა, რომელიც საჭირო მუშაობით ცხოვრებენ. მუშა, რომელიც მუდამ ქმნს იძულებული თაღი ვაჭრობას (ქირაზე დღვებს), ისეთსევე საქონელს წარმოადგენს, როგორც სხვა ყოველგვარი სავაჭრო საქონელი. ამ გვართ მისი ასეთი თუ ისეთი ცხოვრება მუდამ ბაზრის რყევასეა დამოკლებული.

მაშინების წარმოებაში ვაჭრებისა და შრომის განაწილების გამო მუშის შრომას დეკარვა პირადი, ინდივიდუალური ხასითი და მიზნადგელობა. მწარმოებელი ე. ი. მუშა მაშინის უბრალო „მარჩნალოთ“ ვარდაიქვა. მან უნდა შესარულოს ხოლმე სრულიად უბრალო, ერთგვარი ოპერაციები, რომლებიც ძალიან ჩქარა და ადელიათ შესასწავლია.

რამდენათაც შრომა ნაკლებ სიმარჯვეს, ანუ მოხერხებულობას და ღონეს თაოულობს, ე. ი. რამდენათაც თანამედროვე მრეწველობა წინ მიდის, იმდენათ სხვა-და-სხვა სამუშაოებში მამაკაცების ადგილი ქალები იჭერენ. წლოვანების და სქესის ვარჩევის, სხვა-და-სხვაობას მუშა ხალხისთვის არავითარი სოციალური მრეწველობა არა აქვს; აქ მხოლოდ წარმოების იარაღებია, რომელთა ვასი წლოვანობის და სქესის მიხედვით სხვა-და-სხვა ნაირია.

წერილი ბურჟუაზია, წერილი მწარმოებელი, ვაჭარი, წერილი rentiers, მოხეტარები და საკუთრების პატრონი გლეხები პროლეტარებიან. მათი პატარა კაპიტალით წარმოების ფართო ნიადაგზე ვყენება არ შეიძლება და ამიტომ დიდ კაპიტალისტებს ისინი მეტოქობას ვერ უწყვენ. ამ სახით პროლეტარი საზოგადოების ყველა კლასებიდან ვროვდება.

პროლეტართა რიცხვი დღითა დღე მრავლდება. მრავალი მათგანი ნახევარვჯერ სამუშაოს ვერ შოულობს, გულზე ხელზე დაკრეფილი დადის და შიმშილით იტარება. ეს ვარემოება კიდევ უფრო ამწვევებს ესრეთ წოდებულ სოციალურ კითხვას და ბურჟუაზული საზოგადოება ძირიან-ფესვიანათ იმპრეია...

საი მიექანება ამ დროს კაპიტალისტური წარმოება და რას სწელობს მუშა ხალხი ამ წარმოების სკოლაში?

ფე პატრიშვილი.

(შემდეგი იქნება)

მტრისგან დგენილი.

ავერცენილი მტრისგან საბრალო იჯდა წყლისა პირს, ტეროდა გულში იცემდა მუშტებსა, იწყველებოდა, ყვიროდა:

„გამცარცვა მტრმა წყულმა სახლ-კარი დამინგრიაო, ობლები გადამიფანტა და ჭკუა ამირიაო.

„ვილას მიემართო, რაღა ექნა, უბედურებამ მძლიაო, უსახლ-კაროთ ვარ შთენილი და ველარ გამიძლიაო.

„აი, ეს ნაბდისა ქული, ეს შემრჩა, ეს ერთიოა, მიკერის, ეს როგორ დატოვა, ესეც არ წაუღიაო.

„ნეტაღი ვიყო შემცოდე, და მასთან პირშვიოაო, მაშინ ვიტყვი, ეს ვთესე, და ესეე მომიშკიაო“.

მე ვუთხარი: ძმაო, ხომ შეგრჩა თავი და გული მთელია, ხომ ცოცხალი ხარ კიდევ და გაქვს მარჯვენა ხელია!

გულ მაგარ მამაცს რას უზამს ეგ უნაშუსო მტერია? შენგან წაეიდა ცოცხალი, სხვა გაუჩნდება მკვლელია.

ქნ. ნ. ოსტაპლანისა.

ა თ ი მ ც ნ ე ბ ა

მოკლე ამბავი *)

II

აეიდა თუთხმეტი წელიწადი მას აქეთ, რაც მარდახი, ასე ერქვა იმ ახალმოსულ ურიას, თვლილისში დამკვიდრდა სახლობით, იმისი თეკ-

ესმეტი წლის ეაგი ახლა მამას ეხმარებოდა საქმეებში. მისი ცოლი სეფორა ერთ ღირს სანდომიანი თვალ-ტანადი, მეტათ დასქელებული ზ დაჯჯვერებულიყო. მას ვარს ენება რვა შვილი. ხუთი ქალი და სამი ვაჟი. ახლა სეფორა ოჯახში მკვდენს აღარას აკეთებდა. სულ თავის ახალმოზარდ ქალებს ამუშავებდა. ორი ეაგი ღემნაზიაში დაუდიოდა, მესამე ვერ კიდევ მცირე წლოვანი იყო. მარდახის ოჯახს ეტყობოდა შეძლებულობა. ყოველ ცისმარად დღეს მის კარზე იყო ერთი გროვა ურიებისა ატუშული, რომელთ შორის ზოგი მისი ნოქარი იყო, ზოგი ხელოსანი, ზოგი სა-იჯარო საქმეების ზედამხედელი. მაგრამ მარდახი სანამ თავის ლოკებს არ გაათავებდა, მათ არ ეჩვენებოდა ხოლმე. ურიების თვალში ის თითქოს მეორე დავით მეფეთ იყო წოდებული; ტალმუდი კარგათ ეს-მოდა და სინაკოვაში ხშირათ ქადაგებდა. დადგებოდა თუ არა პარასკევი, ნაშუადღევიდან მარდახს ქუჩაში ძვირათ იპოვიდა კაცი. და თუ რაიმე სამძიმო საქმე შეხვედებოდა, რომ სახლიდან უნდა გამოსულიყო, მართალია, წაეიღოდა კიდევ, მაგრამ თავის დღეში არც ეტლში ჩაჯდებოდა, არც ცხენის მატარებელზე; არც თვით ცხენზე შეჯდებოდა ეს მოსეს კანონით დაშლილი იყო. იმას მხოლოთ ქვეითათ ჰქონდა ნება სიარულისა და ისიც ცოტა ხანს. მაკერათ სინაკოვაში რომ გაათავებდა ქადაგებას, შემდეგ შინ მოეიღოდა და მთელი დღე საწინასწარმეტყველოების კითხვაში იყო გართული. მისმა შვილებმა მთელი ბი-ბლია თითქმის ზღაპრულათ იცოდენ. რადგან მარდახი საქმეებში ძალიან გამოცდილი კაცი იყო, არა-ფერ საქმეს ხელიდან არ გაუშვებდა; თუ კი იცოდა, რომ მოსაკები იყო, ყველაფერს ეტანებოდა; მაგრამ თვითონ კი სახლის აშენების იჯარებს აღარ იღებდა. ის ახლა უფრო საკომისიონერო საქმეებს მისდევდა. მას ჰქონდა ერთ საუკეთესო თვლისის ქუჩაზე ჩინე-ბული ძვირუფასელოების და საათის მალაზია გამარ-თული; შინ კი სააღებ-მიცემო კანტორა ჰქონდა გა-წყობილი. ერთი მხრით ევროპაში და მეორე მხრით რუსეთში მიწერ-მოწერას არ სუსტობდა, ვითარცა შეფერის ეპრობაში შუამავალ კაცს და ამნაირი კა-მისარობიდან მას წელიწადში შემოუღლიდა ხუთას, ექვსას თუმანდის, ხოლო უწინ რაც ფულები ეშო-ვნა, ესენი ყველა სახლებსა ყიდვაში ჰქონდა დაბან-დული. იმას ეყიდა საერო ეპრობით ერთი სამ სარ-თულიანი სახლი შიგ ქალაქში და ერთიც სალაღვ ვარეთუბანში.

მარდახი ძალიან სათნოებანი კაცი იყო თავისი-ანებისთვის. რაც შეეძლო, ყოველ თავის მორწუ-ნე ურიას ეხმარებოდა. ასე უბრძანებდა მას მოსეს რჯულიც; სხვა რჯულის კაცზე კი ვერას გაასაღებო-

*) ის. „იქაქლი“ № 48.

ნებღე; ის კი არა, თუ კი მოახერხებდა, სულ მთე-
ლი მისი ქიანებაც რომ ხელში ჩაეგდო და ტყავი ეპა-
ნებო, უკან არ დაიხვედა, რადგან მას რჯული იმას
ასწავლიდა, რომ ყოველი წარმართი და არა ებრაე-
ლი, ისრაელის მოხარვეთ არის იეჰოვის მიერ გან-
წირულიო.

ერთ დღეს მარდახს მოადგა კარზე ერთი დატა-
კი ურია, რომელიმაც შეაბრალო თავი სისაწყლით და
თხოვა, რომ გარეთუბნის სახლი მისთვის მიეციდა.
მარდახმა აათვალიერა-ჩაათვალიერა ეს ურია და ჰკითხ-
ვა: თუ კი საწყალი ხარ, მაშ სად გექნება იმ სახლის
ფასიო? — ბევრი არა მაქვს, მაგრამ იმ სახლის ფასს
მიანც მოგიხერხებო. დაიწყეს ვაჭრობა, ბოლოს მა-
რდახმა მიანც ჩვეულგებრივად იგულკეთილა და გაუ-
რიგდა ურიას ძალიან ითვით. მისი სახლი, გარეთუბა-

ნში რომ ჰქონდა, თუმცა ას ორმოცდა ათ თუმანზე
მეტად ღირდა აღვილიანა, მაგრამ საწყალი ისრაელს
მიანც ნახევარ ფასად დაეთმო და გაყიდვის ხარჯე-
ბიც თვითონ იკისრა. „ღმერთი იეჰოვა მაკვირეს მო-
მცემს საწყლის თანამარწმუნის დასახლებსთვისო“.
გავიდა კიდევ რამდენიმე დღე და მარდახმა იმ საწყ-
ალს ურიას ნასყიდობა, დად ნოტარიუსთან დამტკ-
ცებული, გამოუტანა, მეგრე დაიბარა შინ და ასე უთ-
ხნა: „აბა, მოიტანე რეაანი მანეთი, ნასყიდობის ქაღ-
ლი მზათ არისო“. საწყალი ურია, სახე დაღმეკილი,
დაეარდა მის ფერხთა ქვეშე და უთხრა: „მართალია
ფული კი არა მაქვს, მაგრამ მაგ ფასის ასაგალი და
კიდევ მეტიც საწინდარი მაქვს, რომელსაც მოწინე-
ბით გადმოგცემ და უნდა იქონიო, სანამდის ფულს
გიმოგიწიდე და ჩემ საწინდარს ისევე უკან დამიბ-
რუნებდეო. მარდახი არ მოელოდა ასეთ ოინს
საწყალ ურისიგან და შეკვივრა გაფთრებულმა:

— თუ ფული არ გქონდა, როგორ გავხედ ჩემი მოტყ-
ყუბობა? ურია მიანც ვერტებს და იწლიდა
ღმელღობრდა: „მიიღე ჩემი საწინდარი, რომელიც
წინდა ნიეთია, ფასდაუდებელი, რომლის გაყიდვა
ყოველი ისრაელისიგან დაკრძალულია, მაგრამ მის
ფასი კი ყოველ საღირაას და საუასურს აღემატებაო.
მარდახი განაკეთებდა ასეთმა ურისი ლაპარაკმა. ის ამ
ბოზდა გულში: — „რა უნდა იყოს ისეთი რამ ნიეთი,
რომ ფასდაუდებლობა შეერქვესო? ახლა მისი ცნო-
ბის შესყარებობა უკიდურეს წერტილამდე აღიძრა,
მას უნდოდა იმ ნიეთის ღირსება შეეტყუა და მოუთ-
მენლათ წამოიძახა: „მაჩენე მიანც, რა გექვს ისეთი
რამ საწინდარი, რომ ღირსებით ჩემ გაყიდულ სახლ-
ზე უფრო ძვირფასი იყოს და არ გაიყიდებოდეს, არც
გაიკუმოდესო? მაგრამ ურია არ ჩქარობდა იმ ნიე-
თის ჩვენებას. ის ითხოვდა მარდახისგან წინდა წინ
პირობის შეკრებას, რომ მასთან დაწინდელი ნიეთი

ხევერი ფულის შიგნამდის მარდახს მოწინეობით შე-
ენახა. მარდახი ასეთმა ურისი ლაპარაკმა დიდ საგო-
ნებელში ჩააგდო. ის, როგორც კეთილმორწმუნე ებ-
რაელი, ახლა თავის მისაღებ ფულს იმდენათ არ ნა-
ლელობდა, რამდენათაც იმ ნიეთის ნახევა წყურბოდა,
რომელიც სახლის საწინდრათ უნდა მიეცა ურისა. „ეინ
იყოს; იქნება ეს ნიეთი ძვირფასი რამე თვალი იყო-
სო? —“ ფიქრობდა მარდახი. ბოლოს ცნობის მოყვა-
რებად იმდენათ გარტაცა ის, რომ შეუდგა პირობის
წერებას: ვიდრე ჩემი მოსაცემი ფული თავის სარგე-
ბლიანა არ დამიბრუნო, იმ დაწინდებული ნიეთის გა-
მყიდველი არ ვიქოვო. ურია არც ამას დაკმაყოფილ-
და; იმან მოითხოვა მარდახისგან ფიცი თვით იმ ნიე-
თზე, რომლის დაწინდებაც გულში ჰქონდა. ახლა კი
მარდახმა აღლო აღო: „აალობთ, ეს ნიეთი დიდა წმინ-
და რამე უნდა იყოსო“. და იმაზე უწმინდეს რაღას
წარმოიდგენდა, რაც „ათი მცენება“; მოსეს ნიერი გა-
მოყვითო ფიცარზე დაწერილი, რომელიც ზეპირ-
გადმოცემით ეითომ ლევი-მღვდელს ამალიკლებთან
ბრძოლაში დაქარკვედეს. ამ აზრმა კიდევ უფრო ააფე-
თქა მარდახის გრძნობები. ის ახლა ფულს იმდენათ
აღარ ნაღვლობდა, რამდენათაც მსურდა, რომ საქა-
როთ ენახა ეს წმინდა ნიეთი.

როდესაც ურია იმ პირობის წერილი მარდახისა
ხელში ჩაიგდო, მოწინეობით ამოიღო უბიდან ბოხნა-
ში ჩადებული ის რაღაც უტხო ნიეთი და გრძნობით
წამოიძახა: ეს არის „ათი მცენება“, რომელიც მოსეს-
მიერ გამოკვეთილ ხის ფიცარზე იყო დაწერილი და
ლევი მღვდელს დაქარკვედაო.

დაინახა თუ არა მარდახმა ორ ქვის ფიცარზე
გამოკვეთილი „ათი მცენება“, ებრაული ლაპარაკი ხე-
ლით ამოკვირდა, აღიგო საწმინეობის გრძნობით
და გლოზობით წარმოიქცა: „მას ყველა შინა მარტვა მე
უფლობან: გამოთალენ თავისა მენისა ორნი ფიცარ-
ნი ქვისანი მსგავსათ პირველისა მის და აღივდ მთა-
სა მის და ორნი იგი ფიცარნი ხელთა შინა ჩემთა ღმ
დაწერა ფიცართა მათ ზედა წერილითა პირველითა
ათი იგი მცენები, რომელთა იგი გეტყოდა თქვენ
უფალი ეთას მასზედა, შორის ცეცხლსა მას ღმ მომ-
ცნა მე იგი უფალიმან...“. ამ სიტყვით წარმოიქმნით
გაორკვედა მარდახის სასოება, ეთარკვა თვით მოსეს-
ნი, და ისეთი მოწინეობით ჩაიბარა მან ეს „ათი მცენ-
ბა“, რომ არამც თუ მის მიერ გაყიდული სახლის
საუასური, ორი იმდენიც რომ ურიას მოეთხოვა,
იმ წუთას მზათ იყო მარდახი მიცემისათვის. გამზი-
რულებულმა საწყალმა ურია იგდო ხელში ნასყიდო-
ბის დოკუმენტი და გაქანა თავის ახალმეცნილა
სახლისკენ ჩასაბარებლათ; მარდახი კი დატოვა სრულ
ოცნებაში.

ამას შემდეგ გავიდა ერთი თვე და მოკვდა უცბათ ურია; სახლი მისი, მიითვისა ცოლმა, ვითარცა მისი ქმრის სამკვიდრებელი. მარდახე დარჩა „ათი მცნების“ ამაზა, რომელიც დაესვენება საპატოკუთხეში და მის წინაშე განწყვეტულათ ლოცულობდა. ამიერიდან მან იწყო მწუხარება ურის სიკვდილზე, რადგან ამ „ათი მცნების“ დამსწერილი აღარაინ ჩნდა. მალე იმ ურის ცოლიც გათხოვდა მეორეთ და მარდახის სახლი, თავის აღვილიანა, მზითვით წვილო. მარდახს ზმირათ უსაყველურებდა ხოლმე. მისი სფეროა ამ საქმეს: „აკცოა, შენ ამ ბოლოს დროს სრულიად გამოჩერდები; მთელი ქონება ორ რიყის ქვაში დაქარგეო“. მაგრამ მარდახს მიიწე შეუტყვევლათ რწამდა, რომ „ათი მცნება“, როცა იქნება, თავის თავს დაიხსნის და ჩემი დაკარგული ქონებაც ისევე მომიბრუნდებაო.

ბ. წერეთელი.

(შემდეგი იქნება)

რედაქტორ-გამომცემელი ან. თ. წერეთლისა.

ქართული თეატრი.

ქიზიას, 23 ნოემბერს 1897 წ.

ქართული დრამატული დასისაგან მ. მ. საფაროვი-აბაშიძის მონაწილეობით წარმოდგენილი იქნება.

I

ციხიკალი

გამკვ. 4 მოკმეკ. თსზ. ა. ცაგარდისა.

II

გულმა იგრმნო

დრამატ. ეტუდი 1 მოკმეკ. თარგ. მ. მ. საფაროვისა. მონაწილეობას მიიღებენ: ქქ. მ. საფაროვი-აბაშიძისა, ჩერტევიშვილისა, გამყრელიძისა, რიგულოვისა, გარელო; ბ.ბ. აბაშიძე, გამყრელიძე, სემიონიძე, შათარიშვილი, კანდელაკი, მკვლერიშვილი, ადამიძე და სხვა.

ხუთშაბათს, 27 ნოემბერს

ბენეფისი

მ. ა. აბაშიძისა

წარმოდგენილი იქნება პირველათ ახალი პიესა ა. ცაგარდისა.

I

ჰკუსა მჰიკას

ანუ
სრულბარი დაგვიდილ შავაში
II
ჩემ ცოლს ვეკრები

გამკვ. 3 მოკმეკ. გადმოქართ. გ. აბაშიძის-მიერ.
მონაწილეობას მიიღებს მთელი დასი.
ადგილების ფასი ჩვეულებრივია
დასაწყისი 8 საათოა

თეატრში ეთბილება

რეჟისორი გ. მესხი.

Открыта подписка на 1898 г. — Издается съ 1889 г. — Подписной годъ съ 1-го ноября. безъ доставки въ Сиб. на рубль. ГОДЪ съ дотв. и пер. во все города России ШЕСТЬ р. за границу 8 р. Допускается разорочка: при подл. 2 р., въ кѣ 1 фовр. 1 р., въ май 1 руб. и въ 1 июля оставшая.

ПРИРОДА И ЛЮДИ

12 ПРОВНІЙ № ВЫСЫЛ. ЗА 7 КОП. МАРКЪ.

ИЛЛЮСТРИРОВАННЫХъ №12 ИЛЛЮСТРИРОВАННОГО ИЗДАНИЯ „ЗЕМЛЯ И ЕЯ НАРОДЫ“ сочиненіе знаменитого нѣмецкаго географа Фр. Гельмгольца.

Большаго формата, на лучшей бумагѣ, съ массою художественныхъ рисунковъ. Давно стоишь, раскормивъ издавше, редакція уверена, что подписчики выйдутъ подобно въ приложеніи, которое въ отдѣльной продажѣ будетъ стоить не менѣе 3 рублей.

Иллюстраціи авторск. работы. Сочиненіи это до сихъ поръ выданы въ Угловы-отдѣла отъ изд. до издан.

Издатель П. Сойкинъ.
Г. редактор Ф. Гурдеевъ.
М. (800) 3 - 2

Открыта подписка на 1898 г. — Издается съ 1889 г. — Подписной годъ съ 1-го ноября. безъ доставки въ Сиб. на рубль. ГОДЪ съ дотв. и пер. во все города России ШЕСТЬ р. за границу 8 р. Допускается разорочка: при подл. 2 р., въ кѣ 1 фовр. 1 р., въ май 1 руб. и въ 1 июля оставшая.

ПРИРОДА И ЛЮДИ

12 ПРОВНІЙ № ВЫСЫЛ. ЗА 7 КОП. МАРКЪ.

ИЛЛЮСТРИРОВАННЫХъ №12 ИЛЛЮСТРИРОВАННОГО ИЗДАНИЯ „ЗЕМЛЯ И ЕЯ НАРОДЫ“ сочиненіе знаменитого нѣмецкаго географа Фр. Гельмгольца.

Большаго формата, на лучшей бумагѣ, съ массою художественныхъ рисунковъ. Давно стоишь, раскормивъ издавше, редакція уверена, что подписчики выйдутъ подобно въ приложеніи, которое въ отдѣльной продажѣ будетъ стоить не менѣе 3 рублей.

Иллюстраціи авторск. работы. Сочиненіи это до сихъ поръ выданы въ Угловы-отдѣла отъ изд. до издан.

Издатель П. Сойкинъ.
Г. редактор Ф. Гурдеевъ.
М. (800) 3 - 2

12 ТОМОВЪ ФЕНИМОРА КУПЕРА. Сочиненіи Ф. Купера. Москва и редакция: С. Петербургъ, Стремянная, соб. д. № 12.

ივერია

გამზავ 1898 წელსაც

იმავე პროგრამით, რომორც წინათ.

ფასი გაზეთისა:

12 თვით . . . 10 მ. — კ.	6 თვით 6 მ. — კ.
11 " 9 " 50 "	5 " 5 " 50 "
10 " 8 " 75 "	4 " 4 " 75 "
9 " 8 " — "	3 " 3 " 50 "
8 " 7 " 25 "	2 " 2 " 75 "
7 " 6 " 50 "	1 " 1 " 50 "

საზღვარ-გარეთ დაბარებული ელირება 17 მან.

მთელი წლით. სოფლის მასწავლებელთ „ივერია“ მთელი წლით დაეთმობა 8 მან.

თუ თვითღისში დაბარებული გაზეთი თვითღისს გაზეთზე ადრესზე შეგვავს ვინმემ, უნდა წარმოადგინოს რედაქციამი ერთი მანეთი; სოფლო თუ თვითღისის გაზეთზე სედიისმომწერელი ერთი ადგილიდან მეორეში გადავიდა, უნდა წარმოგზავნოს ორი აპაზი.

ფასი განცხადებისა:

მეოთხე გვერდზე თითო-ჯერ სტრიქონი — 8 კაპ., პირველზე — 16 კაპ.

გაზეთის დაბარება შეიძლება შემდეგი ადრესით:

თ ფ ი ლ ი ს ი,

„ივერიის“ რედაქციას

ნიკოლოზის ქუჩა, 21.

და „ქართულითა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელთა საზოგადოების“ განცხადებაში, სასაქონლოს ქუჩა, პანკის ქარვასლა.

„ივერიის“ ტელეფონი № 227.

სადოსტო ადრესი:

ტიფლისი. Редакция „ИВЕРИЯ“.

რედაქტორ-გამომცემელი ილია შაბაძეძე.

(пятнадцатый год издания).

Въ истекающемъ году, въ газетѣ, кромѣ мѣстныхъ силъ, участвовали также К. С. Баранцевичъ, В. В. Вересаевъ, В. К. (Петербург. корресп.), Л—овичъ (Лондон. корресп.), Д. Н. Маминъ-Сибирякъ, М. А. Протопоповъ, акад. ин. Тархановъ, В. Е. Чешихинъ, А. С. Хах—овъ и др.

УСЛОВІЯ ПОДПИСКИ

сѣ доставной и пересылной:

На 12 мѣсяцевъ 10 р. — к.	На 2 мѣсяца. 2 р. 75 к
" 6 " . . . 6 " — "	" 1 " . . . 1 " 50 "
" 3 " . . . 3 " 50 "	

Заграницу на годъ 17 р., на полгода 9 р., на три мѣсяца 5 р.

Подписка принимается не иначе, какъ считая съ 1-го числа любого мѣсяца.

Для сельскихъ учителей льгота: подписная цѣна на годъ — 7 р., полгода — 4 р.

Въ 1898 г. „Новое Обозрѣніе“ будетъ выходить въ Тифлисѣ, какъ и въ прошлые годы, ежедневно, по программѣ большихъ столичныхъ газетъ.

Для годовыхъ подписчиковъ какъ городскихъ, такъ и иногородныхъ, обращающихся непосредственно въ контору редакціи, ДОПУСКАЕТСЯ РАЗСРОЧКА на слѣдующихъ условіяхъ: при подпискѣ вносится — 3 р., къ 1-му марта — 2 р., къ 1-му мая — 3 р. и къ 1-му сентября — 2 р.

Подписка и объявленія принимаются въ Тифлисѣ: въ конторѣ газеты, Баятинская ул. № 8.

Иногородные адресуютъ свои требованія: въ Тифлисѣ, въ редакцію „Новаго Обозрѣнія“.

РОЗНИЧНАЯ ПРОДАЖА газ. „НОВОЕ ОБОЗРѢНІЕ“ производится: въ Петербургѣ — въ книжномъ магазинѣ ЛЕДЕРЛЕ, Невскій просп., № 42 д. армянской церкви; въ Москвѣ — въ книжномъ изданиѣ КАРБАСНИКОВА, Моховалъ улица; въ книжныхъ магазинахъ станціи ростово-владикавказ. жел. дороги: Владикавказъ, Бесланъ, Тихорецкая и Ростовъ.

Лица, подписавшіяся на годовое изданіе „Новаго Обозрѣнія“ 1898 г. въ настоящее время, будутъ бесплатно получать газету въ текущемъ году со дня подписки.

ОТКРЫТА ПОДПИСКА НА

„НОВОЕ ОБОЗРѢНІЕ“

на 1898 годъ.

открыта подписка на 1898 год на журналъ

XIV
годъ издания
1898 г.

Н О В Ъ

XIV
годъ издания
1898 г.

иллюстрированный двухнедельный вѣстникъ современной жизни, политики, литературы, науки, искусства и прикладныхъ знаний

ЗА 14 РУБЛЕЙ

безъ всякой доплаты за пересылку премій, подписчики „НОВИ“ получаютъ въ 1898 году, съ доставкою и пересылкою во все мѣста Российской Имперіи, слѣдующія шесть изданій:

<p>1) ЖУРНАЛЪ Н О В Ъ 24 выпуска въ форматъ наибольшихъ европейскихъ иллюстрацій</p>	<p>2) особый иллюстрированный ОТДѢЛЪ МОЗАИКА (24 выпуска), составляющій какъ бы самостоятельный журналъ по прикладнымъ знаниямъ, включающій въ себя 16 рубрикъ.</p>	<p>3) ЖУРНАЛЪ ЛИТЕРАТУРНЫЕ СЕМЕЙНЫЕ ВЕЧЕРА (годъ для семейнаго чтенія) 12 ежемесячныхъ выписокъ романовъ и повѣстей.</p>
<p>4) ВОСЕМЬ ПЕРЕКЛЕТЕННЫХЪ ТОМОВЪ полнаго собранія сочиненій П. И. МЕЛЬНИКОВА (АНДРЕЯ ПЕЧЕРСКАГО)</p>	<p>5) ЧЕТЫРЕ ПЕРЕКЛЕТЕННЫЕ ТОМА полнаго собранія сочиненій В. Л. ИВ. ДАЛЯ (Казаня Луганскаго)</p>	<p>6) ДВѢ РОСКОШНО ПЕРЕКЛЕТЕННЫЯ КНИГИ, формата in folio, „ЖИВОПИСНОЙ РОССИИ“ посвященная описанію МОСКВЫ и Москов. промышленности. обл.</p>

XIV (1898) подписной годъ начался съ 1 Ноября 1897 г.
ГODOВАЯ ПОДПИСНАЯ ЦѢНА за все вышеобъявленнаго изданія вмѣстѣ съ пересылкою во все мѣста Российской Имперіи, безъ всякой доплаты за перес. и доп. бесплатныхъ премій. За границу—24 рубля. **14 РУБ.**

Разрочка платежа допускается, при чемъ при подпискѣ должно быть внесено не меньше 2 руб.; остальные же деньги могутъ высылаться по усмотрѣнію подписчика ежемесячно, до уплаты всехъ 14 руб. При подпискѣ въ разрочку бесплатныя преміи высылаются только по уплатѣ всей подписной суммы.

Къ свѣдѣнію гг. новыхъ подписчиковъ не получавшихъ „Н О В И“ въ 1898 году

Лица, не состоявшія подписчиками „Н О В И“ въ 1898 году и не имлюція еще первой половины СОЧИНЕНІЙ АНДРЕЯ ПЕЧЕРСКАГО и первой половины СОЧИНЕНІЙ В. И. ДАЛЯ, могутъ, подписываясь на „Н О В Ъ“ въ 1898 году, получить первые шесть томовъ (т. е. томы 1 по 6) сочиненій А. Печерскаго и первые шесть томовъ (т. е. томы 1 по 6) сочиненій В. И. Даля, вмѣсто томовъ, выдаваемыхъ въ 1898 году прежнимъ подписчикамъ. Вторая же половина сочиненій какъ А. Печерскаго, такъ и В. И. Даля, будетъ выдана этимъ новымъ подписчикамъ въ 1899 году, въ чемъ редакція теперь же и принимаетъ передъ ними обязательство.

Новые подписчики на „Н О В Ъ“ 1898 года, т. е. лица, не бывшія подписчиками на журналъ въ минувшемъ 1897 г., при уплатѣ за 1898 г. 26-ти рублей, вмѣсто 14-ти руб., могутъ получить въ 1898 г.:

всѣ 14 томовъ полнаго собранія сочиненій Андрея Печерскаго и всѣ 10 томовъ полнаго собранія сочиненій В. И. Даля,

а также и тѣ двѣ переплетенныя книги „Живописной Россіи“, которыя выдавались подписчикамъ въ 1898 году; значить, вмѣсто двухъ книгъ „Живописной Россіи“, они получаютъ четыре переплетенныя книги этого изданія и, вмѣсто 12 томовъ сочиненій А. Печерскаго и В. И. Даля, 24 тома.

Подписка принимается исключительно въ книжныхъ магазинахъ Товарищества М. О. Вольскъ, въ С.-Петербургѣ, Гостинный Дворъ, 18; въ Москвѣ—Кузнецкій мостъ, № 12, и въ редакціи „Н О В И“, въ С.-Петербургѣ, Васильевскій остр., 16 лин., собств. домъ, № 5—7.

Подробныя объясненія о подпискѣ и условіяхъ разрочнаго платежа высылаются по Реданной Конторкѣ редакціи журнала „Новъ“ (С.-Петербургъ, Вас. Остр. 16 лин., д. № 5—7), но востребованію бесплатно.